

CAHİLİYYƏT ŞAİRİ İMRUL-QEYS BİN HÜCR POEZİYASINDA VƏSF

İslamaqədərki ərəb şeirinin görkəmli nümayəndəsi İmrul-Qeys bin Hücr bir sıra poetik ənənənin əsasını qoyub. Onun qəsidəyə gətirdiyi yeniliklər ("atla" müqəddiməsi, "ikili müraciət" forması, qəsidənin struktur hissələri), yeni motivlər (atın, yağışın, və sairə təbiət hadisələrinin, qadının təsviri) başqa şairlər tərəfindən istifadə edilmiş və edilməkdədir. Şair politematik qəsidənin mühüm komponentlərindən sayılan janrlarında da gözəl nümunələr yaradıb.

Bu janrlardan biri olan "vəsf" nəyisə təsvir etmək, izhar etmək deməkdir. "Vəsf elə şeirdir ki, şair orada varlıqların dəqiq şəkildə təsvirini verir, səhraların, müharibənin, ovun, vəhşi heyvanların, suyun, otların, yağışın, qılıncın, nizənin, atın və sairənin təsvirini oxucuya inandırıcı şəkildə çatdırır. Cahiliyyət şairləri vəsf üçün hissi təşbihlərdən istifadə edirdilər. Cahiliyyət şairi qadına sevgi şeirində, fəxriyyədə, məhdədə, həcvdə və ya mərsiyədə vəsfdən istifadə edirdi." [6, s.21].

İmrul-Qeysin poeziyası ilə tanışlıq göstərir ki, canlı və cansız aləmin, təbiət hadisələrinin vəsflərində özünəməxsus poetik nümunələr yaratmışdır. Təsvirlərin dəqiqliyi, əhatəliliyi, reallığa uyğunluğu kimi əsas xüsusiyyətlər İmrul-Qeys poeziyasına xasdır.

Rəvayətlərə görə, İmrul-Qeysin məkanları, müxtəlif yerləri təsviri o dərəcə dəqiq olurdu ki, səhrada azmış insanlar ondan "oriyentir" kimi istifadə edə bilirdilər. Rəvayətə görə, İslam peyğəmbəri ilə görüşmək üçün Yəməndən yola çıxan bir qrup adam azır və bir müddət içməyə su tapa bilmirlər. Bir ağacın altında daldalanırlar. Bu zaman yaxınlıqdan dəvə üzərində bir adam keçirmiş. Yəmənlilər İmrul-Qeysin şeirindən aşağıdakı parçaları oxuyurlar:

ولما رأيت أن الشريعة همها وأن البياض من فرائصها دامي
تيممت العين التي عند ضارج يفيء عليها الظلّ عر مضها طامي

(Vəhşi eşşəklər) gölməçədə oxçuların olacağından qorxaraq ötlərinin titrədiyini görəndə, Daricdəki (Bəni Əbs diyarında yer adı) bulağa tərəf yollandılar. Bulağın mamırları o qədər hündürdür ki, üzərinə kölgə salır.

Yol keçən adam bu beytlərin sahibini soruşduqda, "İmrul-Qeys" cavabını alır. Həmin adam onun düz dediyini, Daric dağının yaxınlığında bulağın olduğunu bildirir. Beləliklə, şeirdə işarə edilən yerlərin izi ilə suya çatırlar [3, s.126].

İmrul-Qeysin digər beytindəki məkan təsvirləri o qədər aktual idi ki, neçə əsr sonra yaşamış Əməvilər dövründə İraq valisi əl-Həccac bin Yusif əs-Səqəfi(661-714) su məcrasının axtarışında onlardan istifadə etmişdir.

تراعت لنا بين النقا وعنيزة وبين الشجى مما أحل على الوادي [5, s.58]

Uneyzə və Şəca arasında Nəqada bizim gözüümüza vadiyə tökülən su göründü.

Və ya başqa beytində də eyni yeri işarə edərək deyir:

تراعت لنا يوما بسفح عنيزة وقد حان منا رحلة وقلوص [5, s.91]

Bir gün Uneyzədə yamacda bizə (su) göründü. Vaxt gəldi, su olan yerə getdik.

Yaqut əl-Həməvi "Mucəm əl-buldan" əsərində qeyd edir ki, əl-Həccac İmrul-Qeysin bu şeirinə istinad edərək Bəsrə ilə Məkkə arasında su məcrasını qazmaq üçün adam göndərir və ona Uneyzə ilə Şəca arasında məcra açmağı tapşırır [8, s.163].

"Naqa" – qum topasıdır. "Uneyzə" - vadi sularının axıb yığıldığı sututar deməkdir. "Şəca" heç nə bitməyən boz səhra mənasını verir. Uneyzə iki kənddən bir mil uzaqlıqda olan Batn Rimmədədir. Bəni Amirin olub [5, s.58].

İmrul-Qeysin şeirlərində gecənin təsviri daha dolğun, zəngindir. O, gecəni dənizə, iri dəvəyə bənzədir. İmrul-Qeysin fikrində, gecə içki məclislərinin keçirildiyi vaxtdır, qayğıların insanı bürüdüüyü, kədərin hökm sürdüyü zamandır. Buna görə də şair sübhün tez açılmağını arzulayır:

وليل كموج البحر أرخى سدوله
فقلت له لمتما تمطى بصلبه
علي بأنواع الهوم لبيئلي
واردف اعجازا وناء بكلكل [5, s.117]

Sanki gecə dənizin dalğaları kimi ağırlığını üstümə salıb çoxlu qayğılarla məni sınağa çəkdi. O (gecə), (gərnəşən heyvanlar kimi) uzandıqca mən deyirdim.

İmrul-Qeys qorxulu gecənin necə gəldiyini belə təsvir edir:

ألا أيها الليل الطويل ألا انجلي
فيا لك من ليل كان نجومه
بصبح وما الإصباح منك بأمثل
بكل مغار القتل شئت بيئليل
بأمراس كئان إلى صم جنل [5, s.117]

"Ey uzun gecə, sən çəkilib getməyəcəksənmi ki, səhər açılınsın? Yoxsa səhər də sən kimi olacaq? Sən bir bu gecəyə bax! Sanki onun ulduzları möhkəm iplərlə Yazbula (dağ adı) bərkidilib. Sanki Ülkər ulduzları öz yerlərində kətan iplərlə iri bərk qayaya bağlanmış.

İmrul-Qeys yaradıcılığı üzərində aparılan araşdırmalar göstərir ki, şair bəzi şeirlərində ərəblərin dünyagörüşlərinin, dini baxışlarının əsasında duran arxetiplərə işarələr etmişdir. Elə bu beytlərində də şair Cahiliyyət ərəblərinin dünyagörüşündə mövcud olan təsəvvürlərə işarə edir. Professor Aida Qasımova görə "Ərəblər "gecələr hamilədir, səhər nə doğacağı bilinməz" (الليالي حبل يلدن كل عجب) deyərək gecələri kədər və qüسسə motivləri ilə əlaqələndiriblər. Digər tərəfdən, qəsidənin təsvir hissəsində qədim xalqların mifik təsəvvürlərinə görə, yerin göbəyi sayılan mifik bir dağın başında ulduz parlaması əks olunub. Müəlləqənin bir beytində Ülkər (Sürəyya, Pleada) ulduzlarının kətan iplərlə qayanın başına bağlanması ilə nərdivan (merac) arxetipinə işarə olduğunu görürük" [1, s.104].

⁶⁰ Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin doktorantı

Ərəbistan səhrasının təbiəti, heyvanlar və bitkilər aləmi, təbiət hadisələri digər şairlər kimi, İmrul-Qeys poeziyasının mövzu və ideya mənbəyi idi. Səhra şəraitində selin nə demək olduğunu Cahiliyyət ərəbi yaxşı bilirdi. İlin əksər hissəsini suya tamarzı olan ərəzilər bolsulu yağış nəticəsində yaranan selə məruz qalırdı. Canlılar üçün xilas yolu sayılan yağış bir anlığa vəhşiyyə və qatilə döndürdü. Suyun bu ikili təbiətini şair məharətlə belə təsvir edir:

عَلَى قَطْنٍ بِالسَّيْمِ أَيْمُنُ صَوْبِهِ وَأَيْسَرُهُ عَلَى السِّتَارِ فَيَنْبَلُ
فَأَصْحَى يَسُخُّ الْمَاءُ حَوْلَ كَنْفَتِهِ يَكْبُ عَلَى الْأَنْقَانِ نَوْحَ الْكَنْهَلِ

Yağış buludunun sağ tərəfi Qatan (dağı) üzərində, solu isə Sitar və Yazbul üzərində görünür. Sübh vaxtı Kuteyfə ətrafına elə yağış tökdü ki, iri gövdəli kanahbəl ağaclarının “çənələri”ni (təpələrini) suda batırdı (köklərindən çıxarıb başlarını suya batırdı)

Şair müəlləqədə sel səhnəsində gözəl bədii lövhələr yaradır. Şairin söz ustalığı yağışın selə dönməsi prosesini dinləyicisinin, oxucusunun gözləri önündə canlandırır:

أَصَاحُ تَرَى بِرِقَا أَرِيكَ وَمِيضُهُ يَضِيءُ كَلْمَعُ الْبَيْدِينَ فِي حَبِي مَكَلٍ
يَضِيءُ سَنَاهُ، أَوْ مَصَالِيحِ رَاهِبٍ أَهَانَ الصَّلِيْبِ بِالذَّنْبَالِ الْمَقْتَلِ [5, s.121]

Ey dost, sənə göstərdiyim şimşəyi görürsənmi, sanki dairəvi hüdürlər buludların arasında əllərin hərəkəti kimi işıq saçır. Yaxşı bükülmüş fitillərə yağ əlavə edən rahibin çıraqları kimi şimşəyin işığı ətrafı işıqlandırır.

Səhra şəraitində baş verən bu təbii hadisə öz mühitinin övladı olan şairin düşüncəsində dərin təsirlər buraxıb. Selin böyük dağıdıcı gücünü daha aydın təsvir etmək üçün işlətdiyi təşbihlər şairin xəyal zənginliyini göstərir:

وَتَبْمَاءٍ، لَمْ يَتْرِكْ بِهَا جَذَعَ نَحْلَةَ وَلَا أَجْمَا إِلَّا مَشِيدًا بِجَنْدَلٍ
كَأَنَّ ثَبِيرًا فِي عَرَانِيْنِ وَبَلَهْ كَبِيْرٍ أَنَاْسٍ فِي بَجَادٍ مَزْمَلٍ
كَأَنَّ ذَرِي رَأْسِ الْمُجْبِيْمِرِ غَدَوَةٌ مِنْ السَّيْلِ وَالْعَنَاءِ فَلَكَ مَغْزَلٌ [5, s.121]

Teymada yıxmadığı nə bir xurma ağacı, iri qayalar üzərində tikilənlər istisna olmaqla dağıtmadığı nə bir ev qoydu. Səbir (dağı) yağış ilk başlayanda öz yun əbasına bürünmüş qəbilə şeyxinə oxşayırdı. Sanki Muceymirin zirvəsi sel və onun gətirdiyi tör-töküntü nəticəsində əl cəhrəsinin başına oxşayırdı.

İmrul-Qeysi həm də yağışı ən gözəl vəsf edən şair adlandırırlar [4, s.679]. Şair yağış yağma prosesini, şimşəyi, buludları gözəl təsvir edir. Bütün bunlar İmrul-Qeysin təbiəti dəqiq izləməsinin, dərin müşahidələrinin nəticəsidir:

دِيْمَةٌ هَطَلَاءٌ فِيهَا وَطْفٌ طَبِيقُ الْأَرْضِ تَحْرَى وَتَنْزَرُ
تَخْرُجُ الْوَدَّ إِذَا مَا أَشْجَدَتْ وَتَوَارِيهِ إِذَا مَا تَشْتَكُرُ
وَتَرَى الضَّبَّ خَفِيْفًا مَاهِرًا ثَانِيًا بَرْتَهَ مَا يَنْعَقُرُ
وَتَرَى الشَّجْرَاءَ فِي رِيْقِهِ كَرُوْسٍ قَطَعَتْ فِيهَا الْخَمْرُ
سَاعَةً تَمَاتَتْهَا وَأَبْلٌ سَاقَطَ الْأَكْنَابُ وَاهٍ مُنْهَمِرُ
رَاحٌ ثَمْرِيهِ الصَّبَا ثُمَّ انْتَحَى فِيهِ شَوْبُوبٌ جُنُوبٌ مُنْفَجِرُ
ثَجَّ حَتَّى ضَبَّاقَ عَنْ أَيْتِهِ عَرَضٌ خِيْمٌ فَخَفَّافِيْسِرُ
قَدْ غَدَا يَحْمَلُنِي فِي أَنْفِهِ لِأَجْلِ الْإِطْلِيْنِ مَحْبُوْكَ مُمِرُ [5, s.78-79]

Səssiz, amma dayanmadan yağan yağış leysana döndü, bol yağdı və torpağın üzümünü suya qərç etdi. Ara versəydi, xeymənin (yerə sancılmış) payasını üzə çıxarar, şiddətlənsəydi onu su ilə örtərdi. Görürsən ki, kərtənkələ iti-iti qaçır, amma suyun çoxluğundan caynaqları torpağa dəymir. Yağış suyu ağaclar olan yeri elə örtüb ki, (onların təpələri) kəsilməmiş əmmaməli başlar kimi görünür. Bir müddət sonra yağışlı bulud gəldi, onun hər tərəfi bolsulu yağışdan sallanmışdı. Günün sonunda Səba küləyi buludu yağdırmağa başladı, sonra Cənub küləyi yağışı şiddətləndirdi. Su elə töküldü ki, axına sığmayıb daşdı, Xeym, Cıfəf və Yusuru basdı. İncə böyürlü, güclü və əzələli atım yağış başlayanda məni belində oradan çıxardı.

Səhrada yağışın uzun müddət olmaması faciələrlə nəticələnirdi. Bu baxımdan insanlar quraqlığa nifrət edir, yağışın yağmasını səbirsizliklə gözləyirdilər. Bəzən quraqlığı şər qüvvələrlə bağlayan köçəri ərəblər arasında yağışla bağlı bir sıra ayinlər mövcud idi. Bunlar arasında “istisqa” adlanan ayin İslam dövründə də geniş yayılmışdı. Bu mənada bir sıra tədqiqatçılar, Cahiliyyət poeziyasında yağışla bağlı motivlərdə, şeirlərdə bu ayinlərin ifadəsini və digər dini rəmzi mənalar tapırlar. Dr. Mustafa Nasif İmrul-Qeysin yuxarıda qeyd etdiyimiz beytlərində yağışın yağması üçün edilən dini ritualın izlərini görərək qeyd edir ki, şair şimşəyi əllərin hərəkətinə və ya rahiblərin çıraqlarına bənzədir. Belə ki, rahib çırağı yandıranda, yəni dualarına cavab olaraq yağış yağmağa başlayır. M.Nasifə görə, bəlkə də rahibin çırağı və ya əllərin hərəkət etdirilməsi yağışın yağması üçün edilən ayinlərdən olub [7, s.126]. İmrul-Qeys də burada yağışın formalaşması və yağmasını şairanə izah edir. Beləliklə, M.Nasif şairlərin yağışın formalaşmasının hansısa ruhi mənasının olduğuna inandıqlarını da ehtimal edir.

Yağış şair üçün maraqlı və əziz hadisə idi. Səbəb bu idi ki, güclü yağış yağandan sonra səhrada sututarlarda müvəqqəti kiçik göllər (ərəcə təkdə “ğadir”, cəmdə “ğudran”) yaranırdı. Oba qızları bu göllərdə çimir, sahildə söhbət edərdilər. İmrul-Qeys sevdiyi əmisi qızı Uneyzəni də yağışdan sonra yaranan Culcul gölündə çimərəkən yaxalamışdı. Müəlləqədə bu hadisənin gözəl təsvirini görürük.

Şair burada yağışın formalaşmasından tutmuş onun yerə düşməsinə qədər olan prosesi poetik ustalılıqla vəsf edir. Burada şair yağışın intensivliyi və sululuğu ilə fərqlənən müxtəlif növlərinin adlarını (deymətun – sakit, amma durmadan yağan yağış, hatla’u- bolsulu, vabilun-leysan, şu’bub-şiddətli yağış) qeyd edir. Bununla yanaşı, şair bu şeirdə Səba və Cənub küləklərinin adlarını çəkərək el arasında məlum olan xüsusiyyətlərini diqqətə çatdırır. Səba küləyi ən yaxşı və xeyirli külək sayılır. Ərəblərin sevimlisi olan bu külək sübh tezdən əsərək, qısa olsa da sərinlik gətirir, insanlara xoş ovqat bəxş edir. Səba küləyinin xüsusiyyətlərindən biri də budur ki, o mötədidir, əsərəkən aramla zəif yağış yağa bilər. Bu yağış cadar-cadar olmuş

torpaq üçün həyat rəmzidir. İmrul-Qeysin qeyd etdiyi Cənub küləyi güclü yağış yağdırır. Bu yağış nəticəsində yaranan sel artıq bərəkət yox, fəlakət gətirir.

Təsvir edəcəyi cansız və canlı təbiətin xüsusiyyətlərini, sifətlərini dərinədən bilmək kifayət deyildi. Vəsfın uğurlu və gözəl alınması üçün şair bildiyi sifətləri, atributları fərqləndirmək və onların içərisindən daha yaxşılarını seçib təsvir edilən obraza köçürmək bacarığına da malik olmalı idi. Amma şair bu sifətləri elə təbiətdən götürdüyi və obrazını onunla müqayisədə təqdim etdiyi üçün bu işdə həddən artıq mübaliğəyə və ifrata varmaq tənqidçilərin diqqətini cəlb edirdi. Buna İmrul-Qeysin “ov zamanı şikara tərəf sürətlə qaçsa da tərləməyən at”ı təsvirini nümunə göstərmək olar. Onun bu təsviri orta əsr filoloqları tərəfindən mübaliğə hesab edilir. Bəzi ədəbiyyatçılara görə isə, belə mübaliğələr şeirdəki istiarələri daha da gözəlləşdirirdi [2, c.2, s.55].

فعداى عداء بين ثور و نعجة دراكاو لم ينضح بماء فيغسل [5, s.120]

O, vəhşi öküzə və vəhşi qoyuna elə sürətlə qaçıb çatdı ki, bədəni islanacaq qədər heç tərləmədi.

Şairlər təsvirlərində cəmiyyətdə oturuşmuş fikirlərdən kənara çıxıb bilməzdilər. Bu hal baş verdikdə tənqidlərə məruz qalırdılar. İmrul-Qeys Əlqəm ilə şeir deyişməsində ərəblərin qəbul etdikləri yaxşı at tərifindən kənara çıxdığı üçün öz arvadı tərəfindən tənqid edilmiş və Əlqəmənin İmrul-Qeysdən daha yaxşı şair olduğu deyilmişdir:

فلسوط ألهور وللساق درة للزجر منه وقع اخرج مهذب

Qamçılanan və məhmızlanan atım dəvəquşu kimi sürətlə qaçdı.

İmrul-Qeysin “qamçılanaraq, məhmızlanaraq qaçan at” misalı Əlqəmənin “öz xoşu ilə yorulmadan qaçan at” nümunəsi ilə müqayisədə yaxşı at sayılmırdı. Amma buna baxmayaraq, öz dəst-xəttini yaratmaq, yeniliklər etmək istəyi İmrul-Qeysi belə “istisnalara” həvəsləndirirdi.

İmrul-Qeysin klişelərə qarşı çıxan fikirlərindən biri də “kəkili üzünü örtən at” təsviridir. Cahiliyyət ərəblərinə görə, belə at nəcib sayıla bilməz.

وأركب في الروح خيفاة كسا وجهها سعف منتشر [5, s.71]

Uzunayaqlı yüngül atı minirəm. Atın kəkili elə uzundur ki, üzünü örtür.

Heyvanlar içərisində dəvə, at, canavar şairin diqqətini daha çox çəkib. Yaxşı at cəngavərin həm döyüşdə, həm də ovda sadıq yol yoldaşı idi. Bu baxımdan, şairin elə şeiri yoxdur ki, orada atın təsviri verilməsin. Şairin atla bağlı işlətdiyi vəsflər by vacib minik heyvanının əsas xüsusiyyətlərini əks etdirirdi. Atı təsvir edərkən istifadə edilən “muncərid”, “heykəl”, “ırxəu sərhən”, “ləhiqul-aytal”, “damirul-xası”, “kəsirul-ıraq”, “uqab”, “həsisur-rakd”, “rabiz” güclüliyü, sürəti və incəliyi bildirirdi.

وقد اغتدى والطير في وكتاتها بمنجرد قيد الاوابد هيكل [5, s.118]

Bəzən, quşlar hələ yuvalarındaykən, qısa tüklü, vəhşi heyvanlara aman verməyib olduqları yerə mıxlayan, iri cüssəli atımla sübh tezdən ova çıxaram

İmrul-Qeys şeirində təsvirini verdiyi obrazı ifadə etmək üçün bəzən elə səslər seçirdi ki, o sözlərin oxunuşundan yaranan musiqi həmin obrazın hərəkətdə olarkən çıxardığı səsə oxşayırdı. Atının təsviri deyilənlərə gözəl nümunədir:

مكر مفر مقبل مدير معا كجلمود صخر حطه السيل من عل [5, s.119]

Selin hündürdən gətirdiyi sərt qaya parçası kimi, anında hücum edib geri çəkilən, irəli atılıb geri dönan atla, Qadının təsviri də İmrul-Qeysin əsas diqqət mərkəzində olub. Qüdrətli söz ustadı sevgilisini ceyrana, dəvəquşu yumurtasına bənzədir. Ondan gözəl ətir yayıldığını, dodaqlarının ləziz şərbə dadı verdiyini bildirir:

إذا قامتا تضو عالمسك منهما نسيم الصبا جاءت بريا القرنفل [5, s.111]

Onlar (Umm əl-Huveyris və Umm ər-Rabab) ayağa qalxanda sanki qərənfil atırı.Səba küləyi ilə ətrafa yayılır.

Şair ulduzları sevgilisinin gözəlliyinə, bəzəklərinə bənzədirək deyir:

إذا ما التريا في السماء تعرضت تعرض أثناء الوشاح المفصل [5, s.114]

Budur, səmada Ülkər ulduzu qadının bədənindəki döymə naxışları kimi göründü

Şair sevgilisi ilə keçirdiyi gecələri unuda bilmir. Keçirdiyi hər xoşbəxtlik anını nəzərindən qaçırmır, o xoş günləri gözəl şəkildə təsvir edir. Şair sevgilisinin boğazını ceyran boğazına bənzədir:

ليالي سلمى إذ تريك منصباً وجيدا كجيد الرئم ليس بمعطل [5, s.123]

Səlmanın gözəl dişlərini və ceyran boynuna bənzər boynunu göstərdiyi birgə gecələr saf idilər

Bu məqalədə Cahiliyyət dövrünün görkəmli şairi İmrul-Qeys bin Hücrün poeziyasında vəsf janrında yaratdığı nümunələr nəzərdən keçirilib. Müəyyən olunub ki, şair yaradıcılığında vəsf janrına daha çox müraciət edib. İmrul-Qeys təbiət hadisələrini, sevgililərini gözəl şəkildə təsvir edib.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Qasımova, A.Ş. Ərəb ədəbiyyatı tarixi, V-XIII əsrlər / A.Qasımova. – Bakı: – 2018. 613 s.
2. ابن رشيق القيرواني. العمدة في محلس الشعر وأدابه، جزءان، الجزء الثاني، تحقيق محمد محيي الدين عبدالمجيد، دار الجيل، 1981، 328 ص.
3. ابن قتيبة الشعر والشعراء، تحقيق احمد محمد شاكر، جزءان، الجزء الأول، دار المعارف، القاهرة، دون تاريخ.
4. أبو هلال العسكري. كتاب ديوان المعالي، تحقيق احمد سليم غانم، المجلدان في كتاب، المجلد الثاني، دار الغرب الإسلامي، 2003، 1277 ص.
5. ديوان امرئ القيس. ضبطه وصححه مصطفى عبد الشامي، دار الكتب العلمية، بيروت-لبنان، ط5، 2004، 176 ص.
6. عمر توفيق سفراغا. الأدب العربي ونصوصه، الدار البيضاء: مكتبة الوحدة العربية، 1963، 478 ص.
7. مصطفى ناصف. قراءة ثانية للشعرنا القديم، دار الأندلس، بيروت، لبنان، 187 ص.
8. ياقوت بن عبد الله الحموي. معجم البلدان، في 5 مجلدات، المجلد الرابع، دار صادر، بيروت، 1993، 546 ص.

Açar sözlər: İmrul-Qeys, Cahiliyyət, qəsidə, vəsf

Ключевые слова: Имруаль-Кайс, Джахилия, касыда, васф

Keywords: Imru' al-Qais, Jahiliya, qasida, wasf

XÜLASƏ

Cahiliyyət şairi İmrul-Qeys bin Hücr şeirində vəsf

Cahiliyyət poeziyasının görkəmli nümayəndəsi İmrul-Qeys mədhiyyə, fəxriyyə, həcv, vəsf və mərsiyə janlarında bir-birindən gözəl nümunələr yaradıb. Onun gətirdiyi poetik yeniliklər, motivlər özündən sonra ənənəyə çevrilib. İmrul-Qeys öz yaradıcılığında “vəsf” janrına çox müraciət edib. O, atın, yağışın, gecənin gözəl vəsfi ilə seçilirdi. Şairin poeziyasında müxtəlif bədii ifadə vasitələri – təşbih, istiarə, ğuluvv geniş istifadə edilib. Şairin poeziyası ilə tanışlıq göstərir ki, İmrul-Qeys canlı və cansız aləmi, təbiət hadisələrini, eləcə də qadınları vəsfində özünəməxsus poetik nümunələr yaradıb. Şairlər onun şeirlərində işlətdiyi bədii qəliblərə dəfələrlə müraciət ediblər.

РЕЗЮМЕ

Васф в поэзии поэта доисламского периода Имруаль-Кайс ибн Худжра

Знаменитый арабский поэт доисламского периода Имруаль-Кайс ибн Худжра создал неподражаемые примеры в жанрах мадх (панегирик), хиджа (грубое осмеяние), риса или марсия (элегия), фахр (восхваление), васф (описание). Привнесенные им поэтические нововведения и мотивы стали традицией. Имруаль-Кайс широко обращался в своем творчестве к жанру васф. Поэт отличался прекрасными описаниями лошади, дождя и ночи. В поэзии Имруаль-Кайса мастерски использованы различные виды тропов – метафор, эпитетов, гипербол. Знакомство с поэзией поэта показывает, что Имруаль-Кайс создал уникальные поэтические образцы, воспевающие живой и неодушевленный миры, явления природы, а также женщин. Поэты неоднократно обращались к его творчеству.

SUMMARY

Wasf in the poetry of poet of the pre-Islamic times Imru' al-Qais ibn Hujr

The most distinguished poet of the pre-Islamic period Imru' al-Qais ibn Hujr created inimitable examples in the genres of madh (panegyric), hija (satirical poetry), ritha or marthiya (elegy), fakhr (boast), wasf (description). The poetic innovations and motives he brought have become a tradition. Imru' al-Qais widely referred to the wasf genre in his work. The poet was distinguished by an excellent description of the horse, rain and night. In the poetry of Imru' al-Qais, various types of tropes are skillfully used - metaphors, epithets, hyperbole. Acquaintance with the poet's poetry shows that Imru' al-Qais created unique poetic samples that glorify the living and inanimate world, nature and women. Poets have repeatedly turned to his work.

Rəyçi: **Aida Qasımova**

Filologiya üzrə elmlər doktoru, professor